

Woordenlijst

A

- Activerend Directe Instructiemodel
Instructiemodel waarbij actieve betrokkenheid, bewust leren, feedback en relatie centraal staan.
- Adaptatie
Afstemming van de stand van de hand als voorbereiding op het beetpakken en hanteren van materiaal, bijvoorbeeld om een kopje bij het oor te pakken, of om een poen, een ei, een voetbal enzovoort, juist vast te pakken.
- Afbreekplaats
Plaats waar een letter het beste kan worden afgebroken om de hand opnieuw te kunnen plaatsen; meestal aan het eind van een letter.
- Afbreken
vervolgen van een woord op de volgende regel door het plaatsen van een afbreekstreepje aan het eind van een lettergreep.
- Afhaal
De laatste haal, waarbij de platte pen weer van de breedste streek op het smalste gedeelte eindigt. Bij koordschrift skeletvorm overeenkomstig. Zie ook: Eindhaal.
- À la ronde
Driepuntsgreep waarbij de achterkant van de pen tussen wijsvinger en middelvinger uitsteekt en wordt vastgehouden (de tweede webspace).
- Alfabet
Een systeem van symbolen dat in verschillende talen aan verschillende klanken kan worden toegewezen. De Grieken hadden het eerste alfabet dat ook klinkers bevatte.
- Allograaf
Een lettersoort binnen een schriftsysteem.
- Ambidexter
Een persoon die met beide handen schrift met (nagenoeg) hetzelfde kwaliteitsniveau produceert.
- Ambidextrie
Beidhandigheid, beide handen functioneren op eenzelfde kwaliteitsniveau.
- Analoog bord
Krijtbord of white board.
- Antibalistisch bewegen
Gelijkmatig uitgevoerde beweging.
- Anticiperend schrijven
Vooruitkijken ten aanzien van lettervormgeving of woord- en regellengte. Moet de komende streek naar boven, beneden, hoe schuin, hoe lang (dit i.v.m. de verbindingshaal)? Past er nog een woord op de regel? Moet ik het afbreken? Waar?
- Arcade
Schrijfpatroon: een boog (denk aan 'l'Arc de Triomphe' in Parijs), geschreven met de wijzers van de klok mee.
- Arceren
het aanbrengen van evenwijdige lijntjes.

- Associatie
Verbinding. Bij associatief bewegen doen lichaamsdelen mee zonder dat je daar iets aan kunt doen.
- Attitude
Mentale houding, werkhouding.
- Automatiseringserosie
Letterverval dat ontstaat doordat de leerling alleen nog maar de inhoud van een woord omzet in een traject dat in nauwkeurigheid afneemt. Van vormgeving is geen sprake meer. (Zie ook: 'Lettervormgeving').

B

- Ballistisch bewegen
Onbeheerste beweging; beweging waarover je geen zeggenschap meer hebt. Bij schrijven bevindt het ballistische deel zich tussen de bochten, die rempunten zijn. De penpunt verplaatst zich ongelijkmatig.
- Bandschrift
Schrift met dikke en dunne letterdelen dat ontstaan is door het gebruik van een brede punt.
- Beginletter
Ook wel 'initialiaal' of 'hoofdletter' genoemd.
Beginpunt
- Startpunt van de letter.
- Binnenwit
Wit binnen het afgesloten rompdeel van de letter, dat bij de letter hoort.
- Bladligging
De plaatsing op de tafel en de stand van de lengteas van het blad ten opzichte van de onderarm (ook wel schriftligging of papierligging).
- Bladspiegel
Indeling van de pagina, ook wel lay-out genoemd. Zie ook: Lay-out.
- Blindtypen
De handen vrij (zonder polssteun) over het toetsenbord bewegen zonder dat naar de letters op de toetsenbord wordt gekeken.
- Blokschrift en blokletter
Blokschrift is 'geschreven', dus lopend blokschrift. De blokletter is een op de drukletter gelijkende vorm die staand, dus met losse streken wordt geconstrueerd.
- Bocht
Een gebogen lijn of gebogen hoek, die klein en scherp is (minder dan 90 graden).
- Boekschrift
De letter is opgebouwd uit losse streken. Boekschrift is een formeel schrift, het schriftsoort dat voor officiële en formele situaties werd gebruikt: oorkondes, boeken, enzovoort. Het werd doorgaans staand geschreven: uit losse streken opgebouwd en meestal gebaseerd op het vierkant met de ingesloten cirkel (hoogte : breedte als 1 : 1). Hier tegenover staat het 'briefschrift', dat vooral voor correspondentie werd gebruikt.

- Bokkenpootje
een populaire benaming voor de geïnverteerde greep, de sterk gekromde pols en gespannen hand die je soms ziet als iemand (meestal een linkshandige) bij het schrijven de hand boven het werk houdt.
- Boog
Een gebogen lijn die groot en ruim is (meer dan 90 graden).
- Boustrophedon
Ploegschrift, zoals een os het land ploegt. De schrijfrichting wisselt per regel van links naar rechts en vice versa en dus ook de stand van de letters per regel (gespiegeld in de verticale as).
- Bovenkast
Grote letter, majuskel, kapitaal. De naam is afgeleid van de positie van de loden hoofdletters in de letterkast.
- Bovenzone
De ruimte waarbinnen de bovenlussen en de stokken van een letter geschreven worden.
- Brede pen
De beitelvormige pen waarmee het grootste deel van de kalligrafische letters kan worden gemaakt.
- Briefschrift
Briefschrift staat tegenover 'boekschrift'. Het briefschrift is het informele schrift (gebruiksschrift), dat per letter zoveel mogelijk uit één doorgaande haal wordt geschreven. Dit wordt 'lopend schrift' genoemd. De uitvoering is smaller dan die van het boekschrift, zodat minder handverplaatsing nodig is en een hoger schrijftempo kan worden bereikt wat bij het schrijven uiteraard van belang is.

C

- CANS
Complaints of Arm, Neck and Shoulder: klachten in arm, nek en schouder.
- Cognitie
Vermogen om kennis op te nemen en te gebruiken.
- Centreren
Het plaatsen van het midden van regels op een centrale verticale aslijn
- Contextherkenning
Het herkennen van tekst uitsluitend door herkenning van het totaalwoord in samenhang met de zin.
- Contrast
Tegenstelling. Dit kan bijvoorbeeld een zwart-wit contrast betreffen, maar ook is een 'lijncontrast' mogelijk, waarbij bedoeld wordt op het verschil in dikte van bijvoorbeeld een kalligrafische lijn.

- Cijfers
De westerse cijfers van het tientallige stelsel zijn: 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9. Cijfertypen zijn: uithangende cijfers of tabelcijfers. Uithangende cijfers, ook mediaeval cijfers genoemd, gaan beter op in een geschreven tekst dan tabelcijfers, omdat ze ook meedoen aan de drie zones. Uithangend betekent hier dat de 3,4,5,7 en 9 door de romplijn heen steken. Tabelcijfers vallen voornamelijk in de rompzone.
- Corps
De totale letterhoogte van drukletters. Vergelijk 'Corps' met het begrip romphoogte bij schrijffletters.
- Criteriummanipulatie
Manier om bewust lettercriteria toe te passen, bijvoorbeeld letters extra breed maken, extra hoog of smal schrijven, enzovoort. Hierdoor wordt de leerling zich terdege bewust van het handschriftcriterium.
- Cursief schrift
Lopend schrift (in één doorlopende beweging). In typografie: schuin schrift.

D

- Digibord
Presentatiemiddel dat de schrijffunctie combineert met alle mogelijkheden van de combinatie computer en beamer.
- Digitaal bord
Een elektronisch bord (ook wel digibord genoemd) waarmee leerstof door tekst, afbeeldingen en filmpjes kan worden gepresenteerd en dat ook mogelijkheden biedt tot interactieve verwerking. Contrast en lijnqualiteit zijn nog in ontwikkeling. Voor lettervoorbeelden nog niet ideaal. In combinatie met een (analoog) krijtbord biedt het een uitbreiding van de mogelijkheden om kinderen schrijven te leren.
- Dissociatie
Zonder verband. Dissociatief bewegen wil zeggen: vrij bewegen zonder dat dit meebewegingen in andere lichaamsdelen oproept.
- Distaal (omschrijving bij hoofdstuk 2)
Ver weg, dat wil zeggen: ver verwijderd van het midden van het lichaam (de lichaamsas). Is het tegenovergestelde van 'proximaal'.
- Dominantie
Overheersing. Bij een rechtshandig persoon is de rechterhand dominant. Bij een linkshandig persoon is de linkerhand dominant.
- Draadschrift
Letters worden horizontaal uitgerekt, afgevlakt. De overlappende delen vervallen en daarmee de nauwkeurige vorm. Stenografie is op dit principe gebaseerd.
- Driepuntsgreep
De pen ligt op de middelvinger. Wijsvinger en duim steunen tegen de zijkanten van de pen.
- Drie-zone niveau
Het niveau, waarop een kind kan denken na het één-zone niveau van de kapitalen.

- Drukletters
Letters die op mechanische wijze op papier worden aangebracht.
- Drukverschil
Meer of minder druk geven op de pen. In de meeste gevallen is er ook sprake van meer of minder druk op papier. Veel leerlingen oefenen onnodig veel (wisselende) druk uit op de pen. Drukverschil is bij koordschrift niet noodzakelijk.
- Ductus
Voorgescreven aangegeven streekvolgorde, meestal aangegeven met pijlen en vaak van een nummervolgorde voorzien. Deze wordt in kalligrafieboeken en soms ook in schrijfmethodes gebruikt.
- Duimovergreep, overkruiste pengreep
Het plaatsen van de duim over de pen en vaak zelfs tegelijkertijd over de wijsvinger.
- Dynamische driepuntsgreep
Driepuntsgreep met bewegende vingers tijdens het schrijven.
- Dysgrafie
Naam voor het verschijnsel dat een kind niet kan schrijven, terwijl dat niet aan de intelligentie ligt. Het kind heeft problemen met de correcte lettervormgeving en/ of een vlot schrijftempo.

E

- Een-zone niveau
Het niveau waarop een jonge kleuter denkt. De kleuter gebruikt dan bij voorkeur de een-zone letter bij uitstek, namelijk de kapitaal, de oorsprong van het Westerse schrift.
- Eindhaal
De laatste haal, waarbij de platte pen weer van de breedste streek op het smalste gedeelte eindigt. Bij koordschrift skeletvorm overeenkomstig. Zie ook: Afhaal.
- Eindpunt
Eindpunt van de letter.
- Ellips
Afgeplatte cirkel met twee symmetrieassen.
- Evaluatie
Waardering van de proces- en productdoelen.
- Expansieschrift
Schrift dat met een metalen , spitse pen tot stand wordt gebracht en waarbij de neerhalen met toenemende druk worden uitgevoerd, waardoor het lijncontrast geleidelijk aan toeneemt. Ook wel 'zwelschrift' genaamd. Zie Zwelschrift.
- Extensie
Strekking in de gewrichten:
 - op polsniveau: de hoek (naar buiten) die de hand maakt met de onderarm;
 - op vingerniveau: het strekken van de vingers voor de ophalen.

F

- Feedback
Inhoudelijke evaluatie (terugkoppeling), bedoeld om bij te sturen.

- Flexie
Buiging in de gewrichten:
 - op polsniveau: de hoek (naar binnen) die de hand maakt met de onderarm;
 - op vingerniveau: het buigen van de vingers voor de neerhalen.
- Fijne motoriek
Hiermee bedoelt men meestal de distale motoriek van de polsen, de handen en de vingers, bijvoorbeeld bij het reiken en grijpen.
- Foneem
uitspraakklank (heeft in feite niets met schrijven te maken).
- Font
Een compleet lettertype (bovenkast, onderkast, cijfers en leestekens).
- Functionele tweedeling in de hand
Het vermogen om bij het handelen tegelijkertijd te stabiliseren en te mobiliseren binnen één hand, bijvoorbeeld iets vasthouden en tegelijkertijd met de overige drie vingers autonoom een handeling uitvoeren.
- G
Gecentreerde regelval
Alle regels onder elkaar hebben de centrale as als gemeenschappelijk referentiepunt.
- Geïnverteerde greep
Greep waarbij de pols gebogen boven de regel wordt gehouden en de penpunt naar het lichaam is gericht. Deze greep is af te raden, omdat er onnodig veel spanning in de pols ontstaat.
- Gelijkmatige plaatsing
Plaatsing van letter- of arceerstreken op gelijkmatige afstanden en met goede spatiëring.
- Gelpen
Pen die met een geleijachtige inkt is uitgerust.
- Golf
Schrijfpatroon: een lijn met bochten, afwisselend rechtsom (met de klok mee) en linksom draaiend (tegen de klok in).
- Gotisch
Het schrift van de Middeleeuwen na 900. Een hoekig schrift dat voornamelijk uit rechte verticale streken werd opgebouwd en dat een zeer nauwkeurig bepaalde letterspatie kende.
- Grafeem
Grafisch teken.
- Grafocognitie
Didactische werkwijze of methodiek, waarbij het oefenen van de grafische vaardigheid gekoppeld wordt aan zich ontwikkelende kennis van de cijfer-, letter-, woord-, regel- en tekstvormgeving. Kennisoverdracht en voordoen staan centraal.
- Grafocognitie
Beweging op papier met vormgevingseisen vanuit kennis over vormgeving.
- Grafomotoriek
Patronen en sporen maken met het accent op de beweging. Er is nog weinig aandacht voor de vormgeving.

- Greepdruk
De druk die de vingers op de pen uitoefenen, meestal in combinatie met pendruk.
- Griffel
Schrijfstift speciaal voor schrijven op een lei.
- Grondlijn
De lijn waarop de rompen van de letters geschreven worden.
- Grondlijnafstand
De afstand tussen de grondlijnen (interlinie).
- Grote letter
Kapitaal, bovenkast.
- Grote progressie
Het opschuiven over de regel net de onderarm vanuit de elleboog.
- Grote motoriek
De proximale motoriek die het hele lichaam in beweging zet.
- Guirlande
Schrijfpatroon: een hangende slinger, geschreven tegen de wijzers van de klok in.
- Gulden Snede
De 'Gouden verhouding' (Proportio Divina), die bestaat uit twee delen. $a : b = (a+b) : a$ (waarbij a zich verhoudt tot b als a en b opgeteld tot a). In getallen uitgedrukt komt het neer op 0,618 : 1 of ongeveer 5 : 8.
- Grijswaarde
De grijstoon die ontstaat als lijnen van een bepaalde dikte op een bepaalde afstand van elkaar staan. Bij het arceren kunnen verschillende grijstonen ontstaan.
- Gutenberg
Johannes Gutenberg (ca. 1400-1468) wordt algemeen gezien als de belangrijkste uitvinder van de boekdrukkunst in Europa.

H

- Halen
Voorheen trekken, nu ook wel streken genoemd.
- Handfunctie
De volwassen bewegingsmogelijkheden van de hand (buigen en strekken van de vingers, opponeren van de duim, draaien van de pols, functionele tweedeling binnen de hand, eenhandig manipuleren).
- Handschriftcriteria
Handschriftregels waaraan het handschrift moet voldoen.
- Handschriftontwikkeling
De voortdurende ontwikkeling die het handschrift vanaf de aanleerfase tot en met de volwassenheid doormaakt.
- Handschriftregels
De belangrijkste regels en criteria om een handschrift te vormen en te kunnen onderhouden.
- Handverplaatsing
Het verplaatsen van de hand nadat enkele letters geschreven zijn.

- Hellingshoek
Hoek van de neerhaal en van de verticale aslijn van ellipsvormige letterdelen ten opzichte van de grondlijn.
 - Hoofdletter
Taalkundige omschrijving van de functie van de eerste letter van een naam of een zin, weergegeven door middel van een kapitaal. Vanwege de functie ook wel initiaal genoemd. Hoofdletter (les 4), kapitaal ('caput' is Latijn voor 'hoofd') of grote letter. Kan de functie van beginletter (initiaal) hebben.
 - Hulplijnen
Lijnen die je trekt voor de romphoogte (x-hoogte), de lengte van de lussen en die een enkele methode ook voor de lengte van de stokken trekt.
 - Humanistische cursief
Informeel lopend bandschrift, meestal gebaseerd op de breedte- en hoogteverhouding van 1 : 2. De rompverhoudingen van de letters worden hier aan gerelateerd.
 - Humanistische minuskel
Formeel staand boekschrift, gebaseerd op de breedte- en hoogteverhouding van 1 : 1.
- I
- Illuminator
Verluchter van handschriften en boeken.
 - Initiaal
Beginletter, al dan niet versierd. Geornamenteerde beginletter, ongeschikt voor woordvorming.
 - Inschrijffletters
Outline letters (ook wel 'spoorletters' genoemd), waarin de letter kan worden geschreven, of gekleurde. Goed te gebruiken om de letters te analyseren op rechte en gebogen delen, op- en neergaande streken en overlappende lijndelen.
 - Inscriptie
De buigende en strekkende beweging van de vingers bij het maken van de letters.
 - Interlinie
De afstand tussen de grondlijnen.
 - Interpunctie
Het plaatsen van leestekens.
 - Inverted positie of geïnverteerde positie
De hand ligt boven de schrijfregel.
 - Invoegen
Het binnentredingsmoment van een ophaal binnen een nog te maken neerhaal (zie ook uitvoegen).
 - Invoegpunt
De locatie waar de boog in de neerhaal wordt ingevoegd. Voor instructie is het 't handigst dit op halve romphoogte te kiezen. Dit komt ook overeen met de meest voorkomende Italiaanse letters, waar ons Westerse lopende schrift op gebaseerd is.

- Italic
Populaire benaming van de humanistische cursief vanwege de herkomst uit Italië. In diverse landen bestaan er verenigingen van beoefenaars.

J

- Jan van den Velde
Een van de beroemdste penkunstenaars en schrijfmeesters van Nederland uit de 16de eeuw (1568-1623).

K

- Kalligrafie
De vaardigheid om letters zo goed mogelijk en zo mooi mogelijk te maken. Het woord kalligrafie is afkomstig uit het Grieks. Het Griekse woord 'Kallos' betekent mooi en het Griekse woord 'graphein' betekent tekenen of schrijven.
- Kalligrafiepen
Pen met een brede (beitelvormige) penpunt.
- Kalligrafiepen uit kosteloos materiaal
Kosteloos materiaal dat zich leent voor kalligrafie, bijvoorbeeld: houten wasknijpers, lollystokjes, klarinetrietjes, vilt van een bordenwisser, verfroerstaafjes, enzovoort.
- Kalligrafiestiften
Stift met een brede (beitelvormige) penpunt.
- Kantlijn
Ook wel margelij. Meestal een verticale (rode) lijn, links en rechts van de liniatuur. De kantlijn zorgt ervoor dat de tekstbladzijde een evenwichtige lay-out krijgt en dat de tekst geïsoleerd wordt van de omgeving. Het richt de aandacht op de tekst.
- Kapitalen
Schrifttekens van gelijke hoogte, (één zone) voornamelijk bestaande uit losse en soms tegen elkaar geplaatste streken, waarvan veelal de bolling of opening in de lees- en schrijfrichting wijst en die bij spiegeling eenduidig blijft. Deze letter is niet geschikt voor lange teksten, maar alleen bedoeld voor opschriften en korte teksten en wordt ook als hoofdletter gebruikt.
- Karolingisch
Cursief Middeleeuw schrift van 800-900 na Christus.
- Karolingische minuskel
Een lettertype dat Karel de Grote liet ontwerpen (rond 800 na Christus) en dat de basis vormde voor de humanistische minuskel.
- Keerpunt
Plaats in het traject van de letter waarop de streek keert.
- Kerende streek
De streek keert om en gaat over hetzelfde traject terug. De kerende streek wordt daarmee overlappend.
- Kleine letter
Minuskel, onderkast.
- Kleine progressie
Het opschuiven van de hand vanuit de pols op woordniveau.

- Kleurpotloden
Een gekleurde stift met een houten omhulsel. Het hout houdt handen en kleren schoon en beschermt de stift tegen breuk.
- Kleurstof
Een stof die kleur afgeeft indien opgelost in water.
- Kopwit
De ruimte boven het tekstblok.
- Koordschrift
Bij deze letters is de schrijflijn overal even dik, meestal met een breder rond pennetje of stift geschreven. De schriftsoorten die tegenwoordig worden gebruikt zijn allemaal van dit type. Alle pennen van ná 1950 produceren koordschrift. Zie ook Redisschrift.
- Koordschriftpen
Om grote(re) koordschriftletters te maken kun je een koord- of redispenn, of een ronde viltstift gebruiken. De koordschriftpen is een pen met een rond voetje en een split voor inktgeleiding. Zie ook Redispenn.
- Krijtbord
Analoog - groen of zwart – (school)bord waarop met krijt geschreven en getekend kan worden. Vooral nog een beter middel om nauwkeurig lettervormen te kunnen weergeven dan de meeste digitale borden.
- Kroontjespen
Pen met spitse punt, waarmee door middel van druk een dikkere lijn kan worden geschreven. Het hierdoor ontstane schrift wordt ook wel ‘zwelschrift’ of ‘expansieschrift’ genoemd.

L

- Lassen
De schijnverbinding tussen letters waarmee min of meer onzichtbaar ‘geplakt’ wordt.
- Laterale flexiegreep
Pengreep waarbij de pen met de duim tegen de gesloten vuist wordt geklemd.
- Laterale greep
Greep met de duim tegen de zijkant van de wijsvinger.
- Lay-out
Opmaak van een pagina, zie ook Bladspiegel.
- Leesbaar
Veel gebruikte term die uitsluitend subjectief is en waarvoor geen objectieve criteria zijn. Daarom is deze term niet bruikbaar om aan te geven of de kwaliteit van een schrift voldoet. Het is beter om te spreken over ‘goed vormgegeven’. De vormgevingscriteria zijn namelijk bekend en instrueerbaar. In de kerndoelen is ‘leesbaar’ de enige kwalificatie van het handschrift.
- Leesbaarheid
Subjectief begrip dat herkenning en, in het verlengde daarvan, het kunnen begrijpen van de inhoud van een tekst aanduidt.
- Leesgemak
Het ogenblikkelijk en zonder enige moeite herkennen van elk afzonderlijk grafisch teken dat geschreven is.

- Lei
leisteent bordje ter grootte van een schriftblad, te beschrijven met een griffel.
- Letterafstand
Ook wel letterspatie genoemd. Voor de afstand tussen de letters in een woord geldt sinds de Middeleeuwen de spatierregel: oppervlakte binnenwit is oppervlakte tussenwit.
- Letteranalyse
De letter ontleden aan de hand van lettercriteria als 'recht en gebogen' of 'op- en neergaande streken' of 'streekeringen'.
- Letterdelen
In de typografie en de kalligrafie hebben letterdelen met een vergelijkbare functie (al of niet geroteerd) vormovereenkomst.
- Letteren
Werken met letters zonder te schrijven (bijvoorbeeld: typen, stempelen, kleiletters maken, letters uitknippen, mozaïek).
- Letterfont
Een op de computer bruikbare, bij elkaar horende, groep letters.
- Letterparen
Combinatie van twee schrijffletters met een specifieke schrijfverbinding.
- Letterromp
Corpus, het letterdeel in de primaire letterzone.
- Letterspatie
Ook wel letterafstand genoemd. Voor de afstand tussen de letters in een woord geldt sinds de Middeleeuwen de spatierregel: oppervlakte binnenwit is oppervlakte tussenwit.
- Letterverhoudingen
Alle onderlinge verhoudingen binnen een lettersoort. Als deze verhoudingen eenvoudig zijn, zijn ze te instrueren.
- Lettervormgeving
Het construeren van de juiste, bij een bepaalde lettersoort horende lettervormen. De juiste vorm wordt ontleend aan: correcte verhoudingen in hoogte, breedte, lijndikte, rechte lijnen en ombuigingen, in – en uitvoegingen, stokken en lussen. Dit wordt onderscheiden van het maken van een traject, omdat een traject uitsluitend de route en richtingen betreft.
- Letterwit
Het wit van het open deel van de letter, dat bij de letter gerekend wordt.
- Letterzones
De rompzone is de primaire zone, het wezen van de letter. Daarbuiten bevinden zich de . in de schrifthistorie later ontstane, secundaire zones: de stokken, staarten en boven- en onderlussen.
- Lichaamsroute
De volledige route van voeten tot en met rug, hoofd, handen en de pengreep, waarbij alle aspecten van een goede houding aan de orde komen.
- Liggende vorm
Vorm, (bijvoorbeeld een rechthoek of ellips) die breder dan hoog is.
- Lijncontrast
Het verschil in lijndikte dat ontstaat door met een platte pen van richting te veranderen.

- Lijndelen
Deze kunnen onderscheiden worden door de lijnvormeigenschappen recht en gebogen.
- Lijndikte
De breedte van de lijn. Deze heeft directe invloed op de lettervormgeving en moet in verhouding tot de romphoogte beoordeeld worden.
- Lijnspanning
Een lijn heeft spanning als deze strak staat, zonder onregelmatigheden.
- Lijnvoering
De wijze waarop een lijn is uitgevoerd. Met weinig druk kan dit een strakke lijn opleveren zonder afwijkingen van de hoofdrichting, met veel druk, een lijn met veel richtingafwijkingen. Ook onzekerheid omtrent de vormgeving levert doorgaans een onregelmatige lijn op.
- Liniatuur
Het geheel aan hulplijnen (ook de grondlijn is een hulplijn).
- Linkshandige kinderen
leerlingen die het vaardigst met de linkerhand de taken uitvoeren. Ze werken precies spiegelbeeldig aan een rechtshandige als ze de hand onder de regel (schrijflijn) houden. Als ze de hand boven de schrijflijn houden, dan draaien ze hun papier. Het ligt dan zoals het bij een rechtshandige ligt.
- Lopende constructie
Deze wordt vooral toegepast bij briefschrift: de letter of het woord is zoveel mogelijk opgebouwd uit een doorgaande streek.
- Luchtschrijven
Een niet effectieve (want: geen optische feedback) en niet controleerbare manier om kinderen het lettertraject in de lucht te laten schrijven.
- Luskruising
De plaats waar de ophaal en de neerhaal van de lus elkaar kruisen voor een bovenlus en de plaats waar de neerhaal en de ophaal elkaar kruisen voor een onderlus.
- Luslijn
Is de hulplijn die de maximale lengte van de lusletters aangeeft.
- Lus- of regelverhaking
Bij lussen die langer zijn dan de romphoogte overlappen de luszones elkaar. Lussen kunnen dan in elkaar haken.
- Lussen
Omgehaalde stokken. Deze kunnen daardoor langer zijn dan de stokken. Door de lus kan de letter verbonden worden met de vorige letter als het om een bovenlus gaat een met de volgende letter als het om een onderlus gaat. Dit kan alleen als de letterromp zich rechts van de te maken bovenlus bevindt. Bij de letter d is dit niet mogelijk en daarom blijft dit een stokletter. Bij de onderzone geldt ditzelfde, maar dan met de romp aan de rechterkant, voor de letter p. De letter q had wel een lus kunnen krijgen , maar die lus was al bezet door de g.

M

- Majuskel
Grote letter, bovenkast, kapitaal, geschikt voor woordvorming met UITSLUITEND GROTE LETTERS.
 - Manuscript
handschrift, een met de hand geschreven tekst (Het Latijnse woord 'manus' betekent 'hand', het woord 'script' schrijven).
 - Marge
Onbeschreven rand om een tekst, waardoor de tekst beter tot zijn recht komt (als een passe-partout). Wordt ook 'aanpakrand' genoemd.
 - Methodeschrift
Schrift dat op een cursorische wijze en in een didactisch logische volgorde wordt aangeboden en aangeleerd.
 - methodisch blokschrift
Blokschrift dat op methodische en cursorische wijze en in een didactisch logische volgorde wordt aangeleerd.
 - Methodisch schrift
een voorbeeld- of modelschrift dat volgens een methode wordt aangeleerd op de basisschool.
 - Middenlijn
De centrale, verticale lijn die helpt om een tekst te centreren.
 - Middeleeuwen
Periode van ongeveer 500-1500 na Christus, waarin handgeschreven boeken in een letter met aanvankelijk vierkante romplettervorm naar staande letterrompvorm werden geschreven. In deze periode werd nauwkeurig de juiste letterspatie bepaald.
 - Midden-zone
De ruimte van het lettergedeelte tussen grondlijn en romplijn.
 - Minuskel
Kleine letter (die uit drie zones bestaat), onderkast, geschikt voor woordvorming. Voor kinderen: de 'kleine letter'.
 - Motoriek
De bewegingsmogelijkheden van het spierapparaat, oftewel het geheel van bewegingen en bewegingsprocessen dat, al of niet onder invloed van de wil (willekeurig), door de hersenen wordt aangestuurd.
- N
- Neerhaal
Naar beneden gaande letterhaal of – streek. Deze bevat het leesbare letterdeel. Tekst die uitsluitend uit neerhalen bestaat is goed leesbaar, tekst die uitsluitend uit ophalen bestaat is moeilijker leesbaar.
 - Non-inverted positie
De hand ligt onder de schrijfregel.
 - Notatie
Vastleggen van schrifttekens als tekst.

O

- Observeren
Gericht kijken naar een bepaald aspect.
- Onderkast
Kleine letter, minuskel. De naam is afgeleid van de positie van de loden letters in de letterkast.
- Onderzone
De ruimte waarbinnen de onderlussen en stokken van een letter geschreven worden.
- Onverbonden schrift
Schriftsoort zonder verbindingshalen, zoals blokschrift of kalligrafieletters.
- Oog-handcoördinatie
Het vermogen de handen met de ogen te volgen, te controleren en bij te sturen.
- Op- en neeranalyse
het analyseren van de letterdelen op grond van hun op- en neergaande richting. Voor de leesbaarheid zijn de neerhalen de belangrijkste letterdelen.
- Ophaal
Naar boven gaande letterhaal of –streek. Meestal betreft het een verbindingshaal tussen twee neergaande letterdelen. De ophaal is doorgaans het niet-leesbare deel van de letter.
- Opponeren
Tegenover iets plaatsen; bij schrijven: de duim tegenover de vingers plaatsen voor een goede pengreep.
- Optisch midden
Dit is niet het feitelijke midden. Omdat dit optisch gezien vaak te laag lijkt in een compositie. Het optische midden ligt iets hoger en is vrijwel gelijk aan de verhouding van de ‘Gulden Snede’. (Zie de begrippenlijst van Hoofdstuk 11 Toetsenbordvaardigheid).

14

P

- Papier
Papier wordt gemaakt van natuurlijke grondstoffen zoals hout, bamboe of riet, of door hergebruik van materialen zoals oud papier of kleding. Het woord komt van de Cyperus Papyrus, een rietsoort die in Egypte langs de Nijl groeit.
- Parabolische boog
Op een fonteinstraal gelijkende boog, niet cirkelvormig.
- Pendruk
De druk van de pen op het papier.
- Pengreep
De wijze waarop de pen wordt vastgehouden.
- Penpunt dikte
De dikte van de penpunt. Deze wordt soms weergegeven als B (broad), F (fine) of EF (extra fine). Deze vermelding is soms op de pen, soms in de kunststof in de penschacht aangebracht. De fijnste penpunt is aan te bevelen i.v.m. het correct kunnen maken van de letteronderdelen. (hoe dikker de punt, hoe moeilijker).

- Penstand
Stand van de pen, die doorgaans gerelateerd wordt aan de grondlijn (45 graden ten opzichte van de grondlijn). Bij het Italic wordt de penstand gerelateerd aan de neerhaal (45 graden ten opzichte van de neerhaal), omdat de neerhaal doorgaans niet in een rechte hoek t.o.v. de grondlijn staat. Zo blijft het contrastverloop bij elke neerhaalhoek toch gelijk.
- Perceptuomotorisch
Didactische werkwijze uitgaande van de opvatting dat schrijven, in samenhang met de waarneming, een vorm van bewegen is. Kenmerken zijn: ontwikkeling sensomotoriek, sensorische integratie, evenwicht, waarneming, lichaamsbesef, 3D-ruimtelijke oriëntatie, het oefenen van de motoriek in de ontwikkelingsvolgorde van grote naar fijne motoriek, het gebruik van schrijfpatronen enzovoort.
- Perceptuomotorische kenmerken
Dit betreft de 'uitvoerbaarheid' van de streken. Zo zijn de parabool en de ellips makkelijker uitvoerbaar dan de cirkelboog en de cirkel omdat bij het zijwaarts en verticaal verplaatsen zich tegelijk ook een snelheidsverandering voldoet. Ook het 'lopende karakter' van het letter- en woordverbonden schrift wordt ertoe gerekend. Soms noemt men dit in de oudere literatuur 'halen structuur'.
- Potlood
Tekenstift, gemaakt van grafiet en klei met een houten omhulsel. Veel klei en weinig grafiet geeft een hard potlood (H), veel grafiet en weinig klei geeft een zacht potlood (B).
- Primaire letterzone
De rompzone van de letters.
- Progressieve beweging
Beweging in de richting van de schrijfrichting.
- Proximaal
Dicht bij het lichaam, bij de lichaamsas (in tegenstelling tot distaal).
- Psychomotoriek
Leer van de samenhang tussen (het inmiddels verouderde begrip) psyche en motoriek. Wordt in sommige landen ook wel gelijk gesteld aan perceptuomotoriek (bijvoorbeeld in Duitsland).

Q

R

- Rechtermarge
De marge aan de rechterkant van een blad die het minst strak kan worden uitgevoerd omdat de regels hier rafelen. Bij het toepassen van 'woordafbreking' wordt het rafelen aan zienlijk beperkt.
- Redisschrift
Bij deze letters is de schrijflijn overal even dik, meestal met een breder rond pennetje of stift geschreven.. De schriftsoorten die tegenwoordig worden gebruikt zijn allemaal van dit type. Alle pennen van na 1950 produceren redisschrift. Zie ook Koordschrift.

- Redispens
Om grote(re) koordschriftletters te maken kun je een redispens, koordschriftpen of een rond viltstift gebruiken. De redispens is een pen met een rond voetje en een split voor de inktgeleiding. Zie ook Koordschriftpen.
- Regel
Kolombreedte, elkaar horizontaal opvolgende groep woorden.
- Regelaafstand
De afstand tussen de rompzones van regels (want voor minuskels en kapitalen toepasbaar). Hoe groter de rompen geschreven worden bij een vaste liniatuur, hoe kleiner de regelaafstand. Niet te verwarren met de term interlinie die de vaste afstand tussen de grondlijnen weergeeft.
- Regressieve beweging
Aan de schrijfrichting tegengestelde beweging.
- Renaissance
Hernieuwing (wedergeboorte) van levensopvatting en kunsten onder invloed van de klassieke oudheid, het eerst in Italië, in de 15de en 16de eeuw. In deze periode zijn de vormgevingsregels voor het formele en informele minuskelschrift bepaald.
- Rietpen (ook: bamboepen)
Pen gesneden van riet c.q. bamboe.
- RSI
Repetitive Strain Injury: een aandoening die ontstaat door het telkens maken van dezelfde (kleine) beweging, bijvoorbeeld met een computermuis.
- Romein
Rechtopstaande drukletter, gebaseerd op de Humanistische minuskel, ontwikkeld in het Rome van de Renaissance (bijv. de Times).
- Romeinse kapitaal
lettervormen die met grote precisie vanuit een vierkant en ingesloten cirkel ontworpen zijn aan het begin van de ontwikkeling van het westerse schrift, ten tijde van de Romeinen (200 na Christus).
- Romp
Het deel van de letter tussen grondlijn en de kleine letterhoogte, sommige letters hebben alleen een rompdeel, andere hebben een uitstekende stok of lus.
- Rompletterhoogte
De hoogte van de rompletters, in de typografie ook wel x-hoogte genoemd.
- Romplijn
De lijn die de romphoogte aangeeft.
- Rompstreepje
Streepje ter hoogte van de romp om kinderen te attenderen op de positie waar ze moeten beginnen en hoe hoog de romp moet zijn.
- Rompstrook
De strook die ontstaat tussen grondlijn en romplijn. Heet ook wel rompzone en is de primaire letterzone.
- Rompzone
Zie rompstrook.

- Rotatie
De penpunt draait om de lengteas.
- Route
Het traject waarmee de letter wordt uitgevoerd. De route of het traject geeft op zich geen informatie over de vorm.
- Rubricator
Roodschrijver ('rubrium' is het Latijnse woord voor 'rood'). Bij het kopiëren van Bijbels was er een monnik die de rode letters schreef. Vanwege het kleurcontrast met zwart en blauw gebruikt om op te vallen. Rood is door vrijwel iedereen goed waarneembaar.
- Ruimtelijke begrippen, statisch en dynamisch
Statisch ruimtelijke begrippen zijn begrippen als links, rechts, boven, onder, voor, achter, naast, binnen in, tussen, dicht, open. Dynamisch ruimtelijke begrippen zijn begrippen als linksom, rechtsom, omhoog, omlaag, over, kruisen, keren, bedekken. Zij impliceren beweging.
- Rustica
Smallere en vlotter schrijfvorm van de Romeinse kapitaal.

S

- Schouderlijn
De denkbeeldige lijn die de schouders verbindt. De lijn die de bovenkanten van de schouders verbindt laat zien of de schouders horizontaal worden gehouden. De lijn die de voorkanten van de schouders verbindt moet evenwijdig zijn aan de tafelrand.
- Schreef
Lettervoet, ontstaan in de tijd van de Romeinse kapitalen. Lettervoeten werden gekapt in steen. Het zijn de 'beginhaaltjes' en '-voetjes' aan letters. Ze geleiden het oog bij het lezen en laten duidelijker de afsluitingen van de streken zien. Ze leveren daarom meestal een beter leesbare letter op en vergroten het leescomfort.
- Schreefloos
Drukletter zonder lettervoet. Vaak in combinatie met contrastarme lijnvoering.
- Schriftcriterium
Een enkel onderdeel of eis waarop je het handschrift beoordeelt. Er zijn ongeveer vijftwintig schriftcriteria.
- Schriftdrager
De ondergrond waarop je schrijft, papier, karton, schoolbord, ramen, zand, steen e.d.
- Schrijfhoek
Hoek in de klas die ingericht is met letter- en schrijfactiviteiten.
- Schrijfletters
letters die geschikt zijn om te worden geschreven. Druklettervormen zijn daar niet voor geschikt. Schrijfletters hebben in de loop van de eeuwen aanpassingen gekregen om ze makkelijker trajectmatig uit te kunnen voeren. Zo werden de letters versmald om het schrift te versnellen en de handverplaatsing te verminderen.
- Schrijfmateriaal
het materiaal waarmee je letters schrijft, het schrijfinstrument.

- Schrijfmedium
Dat, wat achterblijft op het papier, inkt, grafiet, verf, klei, gelei e.d.
- Schrijfproces
Alles wat je doet om de letters op het papier te krijgen, het verloop van het schrijven.
- Schrijfproduct
Het resultaat van het schrijven.
- Schrijfpunt
De plaats waar de pen contact maakt met het papier.
- Schrijfrichting
Richting waarin het schrift geschreven wordt; wij schrijven van links naar rechts in tegenstelling tot het Arabisch schrift dat van rechts naar links loopt.
- Schrijfrijpheid
Stadium, waarin het kind aan schrijven toe is en de kenmerken van het Westerse schoolschrift kan begrijpen.
- Schrijven
het construeren van grafische tekens tot woorden en eventueel tot regels en tekst. Niet te verwarren met de taalkundige betekenis van 'stellen' en 'spellen'.
- Schrijfvingers
Duim, wijsvinger en middelvinger.
- Schuifspoor
Denkbeeldige lijn waarlangs je het schrijfpapier opschuift opdat het schrijfpunt op ongeveer dezelfde plaats blijft liggen gedurende het hele proces.
- Secundaire letterzone
De stok- en luszone van de letters.
- Sierschrift
Nauwkeurig vormgegeven letters, ook wel kalligrafie genoemd. Voor deze schrijfwijze wordt meestal gereedschap met een platte penpunt gebruikt.
- Skeletschrift
Het schrift dat de kernlijn laat zien van een met beitelvormige pen geconstrueerd schrift (afb. 6.36 en 6.37).
- Sneltoets
Toetscombinatie waarmee je snel handelingen uitvoert zonder gebruik te maken van de muis.
- Snijpunten of lijnkruispunt
De plaats waar twee elkaar translaterende lijnen kruisen. Het punt kan het beste op halve letterhoogte worden aangewezen, omdat dit voor instructieve doeleinden duidelijk is.
- Spatie
Ruimte tussen letters (letterspatie), woorden (woordspatie) en regels (interlinie).
- Spatiëren
Afstand maken. Er bestaat een woordspatiëring en een letterspatiëring. Spatiëring tussen de regels noemen we interlinie.
- Staand schrift
Onderbroken schrift; elke strek wordt opnieuw aangezet. De hand wordt steeds verplaatst en opnieuw neergezet. Zie ook: staande constructie.

- Staande constructie
Bij het blokschrift spreken we van een 'staande constructie'. Het houdt in dat van de letter 'a' bijvoorbeeld eerst een bolletje wordt gemaakt (rondje) en vervolgens een stokje er tegenaan wordt geplaatst.
- Staarten
Verlengde letterdelen die onder de romp uitsteken, bijvoorbeeld de letters p en q.
- Stalen pen
Los pennetje van staal dat je in een penhouder schuift. Fabrieksmatige, voor het eerst rond 1820 in Engeland geproduceerde pen van staal. Eerder kwamen al wel individueel geproduceerde stalen pennen voor.
- Statische greep
Greep met onbeweeglijke vingers tijdens het schrijven.
- Stoichedon schrift
Letters die zowel horizontaal als verticaal allemaal op precies dezelfde afstand van elkaar staan (zoals de letters van een woordzoeker).
- Stokken
Verlengde letterdelen die de boven de romp uitsteken, bijvoorbeeld de letters d en t.
- Stop- en keerpunt
Een stoppunt in de letter, omdat er van richting veranderd wordt.
- Streekrichting
De richting waarin de streek wordt uitgevoerd. Bij kapitalen eerst van boven naar beneden en dan van links naar rechts.
- Streekvolgorde
De volgorde waarin de streken van kapitalen worden uitgevoerd. Deze wordt ook wel 'ductus' genoemd en is niet verplicht. Wel is doorgaans een bepaalde volgorde en richting aanbevolen.
- Streken
Grafisch spoor, ontstaan door contact tussen schrijfinstrument en papier.
- Synkinesieën
Onbedoelde meebewegingen in andere lichaamsdelen als je voor het eerst een nieuwe beweging maakt of in geval van een motorische ontwikkelingsachterstand.

T

- Tekstblok
De door een geschreven tekst ingenomen ruimte op een pagina.
- Terugloopletter
Letters waarbij een deel van de letter tegen de schrijfrichting in wordt geconstrueerd (zie ook: regressieve beweging). Als een letter, bijvoorbeeld de letter e, in combinatie met een voorafgaande letter geschreven wordt, wordt de letterafstand vaak te klein uitgevoerd.

- Textura
De textura is een vorm uit de groep van de Gotische lettertypen, 'textere' is het Latijnse woord voor 'weven'. De Engelsen noemden deze letter de 'black letter' omdat het zwart de overhand lijkt te hebben boven de witte tussenruimten. Toch streefde men juist naar een gelijkwaardige verdeling van wit en zwart, waarbij het binnenwit tenslotte even breed werd uitgevoerd als de strekbreedte.
- Tien vinger systeem
Het vermogen te typen op gevoel, vanuit een automatisme, zonder naar de handen of de toetsen te kijken.
- Touchscreen
Presentatiemiddel met beeldkwaliteit van televisie.
- Trajectkennis
Kennis van de route waarlangs je de letter schrijft, de streekvolgorde waarmee je de letter efficiënt schrijft.
- Trajectpresentatie
Computeranimatie, waarmee het lettertraject ten behoeve van instructiedoeleinden getoond wordt. Dit kan op een computerscherm voor individueel gebruik en via de beamer om de hele groep te instrueren.
- Translatie
Overzetting, ofwel: een evenwijdige verplaatsing door het platte vlak. Elke penpunt verplaatst zich tijdens het schrijven evenwijdig. Bij een brede penpunt levert dit een lijn met contrast op.
- Tussenruimtes
Ruimtes (spaties) tussen de letterrompen (letterspaties).
- Tussenwit
De oppervlakte van de ruimte tussen de letters. Voor de afstand tussen de letters in een woord geldt sinds de Middeleeuwen de spatierregel: oppervlakte van het binnenwit (wit in de letter) is oppervlakte tussenwit (wit tussen de letters).
- Tweede webspace
De vorm van de ruimte tussen wijs- en middelvinger bij de à la ronde greep.

U

- Uitgangshouding
De juiste lichaamshouding waar vanuit wordt gegaan en waar zoveel mogelijk naar teruggekeerd moet worden.
- Uitlijnen
Rechte manier waarop de beginpunten of uiteinden van de regels onder elkaar komen te staan. Je kunt links- of rechts uitlijnen. Aan beide kanten uitlijnen heet 'uitvullen'.
- Uitvoegen
Het uittredingsmoment van een ophaal uit een neerhaal, die door middel van een lijnbuiging wordt vervolgd.

- Uitvoegpunt
De locatie waar de boog uit de neerhaal uitvoegt. Voor instructie is het 't handigst dit op halve romphoogte te kiezen. Dit komt overeen met de meest voorkomende Italiaanse letters, waar ons Westerse lopende schrift op gebaseerd is.
- Uitvullen
Het spreiden van woorden over de gehele regel tussen de beide kantlijnen (zowel rechts als links uitlijnen). Dit geeft vaker (te) grote en daarom wellicht minder gewenste woordspaties. De woordspatie wordt namelijk ondergeschikt aan het uitvullen.
- Unciaal
Rond 800 na Christus ontstaan. Een hybride 'kapitaalschrift' (overgangsschrift tussen kapitaal en minuskel) waarbij buiten de rompstrook geleidelijk aan stokken en staarten ontstaan (tussen 200 en 400 na Christus). De romp was vaak 'liggend', of wel meer breed dan hoog. De letter is daardoor slecht te spatiëren.

V

- Varkenspootje
Greep waarbij de gebogen duim tegen de pen wordt omgeklapt. Duim en wijsvinger wijzen evenwijdig naar de penpunt.
- Veegpositie
De hand ligt tijdens het schrijven op de schrijfregel.
- Verbinding
De lijn die de eindhaal van een letter verbindt met de beginhaal van de volgende letter.
- Verbindingsboog
Boog die de bovenkant van twee letters of twee neerhalen binnen de letter verbindt.
- Verbindingshaal
Een rechte haal die de eindhaal (afhaal) en de beginhaal (ophaal) van twee letters verbindt.
- Verticaal kijken
Het vergelijkend heen en weer kijken tussen het eigen werk en de voorbeeldletter(s) op het bord of de klassikale letterkaart, tijdens het naschrijven.
- Vierpuntsgreep
Greep waarbij ook de middelvinger op de pen ligt. De ringvinger ligt onder de pen en neemt de ondersteunende functie van de middelvinger over.
- Voetwit
De witruimte onder het tekstblok.
- Vogelbekje
Zeer beperkte (platte) of geen ruimte tussen duim en wijsvinger. Geen open webspace.
- Vorm
Grafisch object dat zich door verhoudingen, textuur, kleur, lijndikte onderscheidt van de achtergrond en van andere vormen.
- Vormgeving
Het uitvoeren van een grafisch ontwerp, gericht op de verhoudingen (Zie ook lettervormgeving).

- Vormkennis
kennis van de vorm, het statische onveranderlijke aspect van de letter dat de letter leesbaar maakt.
- Vormovereenkomst
Overeenkomst in vorm van letteronderdelen, ook geroteerd, zoals de boog van de letters n en u.
- Vrije regelval
De regels worden schijnbaar willekeurig geschikt. De tekst is daardoor aan beide zijden 'rafelig'.
- Vulpen
Een vulpen is een pen waarmee je met vloeibare inkt schrijft. De vulpen kan door de gebruiker zelf gevuld worden. Dat gebeurt met inkt uit een inktpot of door het gebruik van kant en klare inktpatronen.

W

- Webspacer (omschrijving in hoofdstuk 1)
De vorm van de ruimte tussen duim en wijsvinger bij het vasthouden van het potlood.
- Whiteboard
Wit analoog schoolbord, geschikt om met stift op te schrijven.
- Wisselende druk
Onregelmatige greep- of pendruk. Dit geeft een onregelmatig schrijfspoor.
- Woordafbreking
Het afbreken per lettergreep, d.m.v. een afbreekstreepje, van een woord dat niet in zijn geheel op de regel past.
- Witruimte
Lege ruimte buiten de tekst (bijvoorbeeld: het kopwit, voetwit en margewit).
- Woordafstand
Voor de afstand tussen de woorden in een zin geldt de breedte van een letter O (van het gebruikte lettertype).
- Woordspatie
Zie woordafstand.
- Wrijfweerstand
De wrijvingscoëfficiënt tussen het schrijfvlak en de penpunt. De wrijfweerstand van bijvoorbeeld een whiteboard is heel laag. Hoe groter de wrijfweerstand, hoe nauwkeuriger er grafisch kan worden vormgegeven (bijvoorbeeld: een kopergravure).

X

Y

Z

- Zigzag
Schrijfpatroon: een lijn met scherpe hoeken, vergelijkbaar met de beginhalen en neerhalen van sommige letters, zoals de letters i en u.

- Zin
Taalkundige omschrijving van tekst, die met een hoofdletter begint en met een punt eindigt.
- Zithouding
De wijze waarop iemand zit.
Zitschrijfhouding
De manier van zitten tijdens de schrijfactiviteit.
- Zuil van Trajanus
Monument in Rome, dat oorspronkelijk bedoeld is als grafmonument voor de as van keizer Trajanus. Het is een triomfzuil om de overwinning van Trajanus op het opstandige Dacië (nu Roemenië) te herdenken. De lettervormen die voor de inscripties zijn gebruikt zijn tot op de dag van vandaag een voorbeeld.
- Zwellen/zwelschrift
het door druk uitzetten van de penpunten van een scherp gepunte pen (bijvoorbeeld een kroontjespen), waardoor de getrokken lijn breder wordt. Dit soort schrift heet ook wel 'expansieschrift'. Zie Expansieschrift.
- Zwevend typen
Het typen zonder met de pols of de arm te steunen, een voorwaarde voor het sneltypen. Het voorkomt afwijkingen doordat de pols niet steeds heen en weer hoeft te bewegen. De hand kan vrij bewegen en de handpalm blijft in het verlengde van de onderarm.